

Rafał Muster*

STUDENCI WOBEC WYZWAŃ WSPÓŁCZESNEGO RYNKU PRACY - PRZYPADEK WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Wprowadzenie i założenia metodologiczne badań

W artykule zaprezentowano częściowe wyniki badań przeprowadzonych wśród studentów z obszaru województwa śląskiego. Badania – współfinansowane ze środków Unii Europejskiej (Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, Działanie 9.3: Upowszechnianie formalnego kształcenia ustawicznego) – zostały przeprowadzone przez przedsiębiorstwo Wap-Tour Sp. z o.o.¹. Wypracowana na potrzeby realizacji projektu (od 1 stycznia 2009 do 30 czerwca 2010 r.) metodologia zakładała dotarcie do kilku różnych grup respondentów z obszaru województwa śląskiego: (1) studentów ostatnich lat studiów I i II stopnia (N=986), (2) uczniów kończących szkoły ponadgimnazjalne (N=2854), (3) osób zarządzających szkołami ponadgimnazjalnymi (N=74), (4) osób zarządzających uczelniami wyższymi (N=22), dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy (N=31), (5) pracodawców (N=3200).

Głównym celem badań była próba diagnozy poziomu zbieżności pomiędzy oczekiwaniami przedsiębiorców a ofertą edukacyjną uczelni wyższych oraz szkół ponadgimnazjalnych z obszaru województwa śląskiego.

Analizy przeprowadzone na populacji studentów kończących edukację w ramach studiów I i II stopnia miały pomóc w uzyskaniu odpowiedzi na kilka podstawowych pytań badawczych. Przede wszystkim starano się poznać plany zawodowe i edukacyjne młodzieży akademickiej, potencjalne strategie

***Rafał Muster** – socjolog, adiunkt w Zakładzie Socjologii Organizacji, Gospodarki i Metodologii Badań Społecznych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe związane z rynkiem pracy, socjologią bezrobocia oraz problematyką zarządzania zasobami ludzkimi. Koordynator merytoryczny i uczestnik licznych projektów badawczych - także współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego - związanych z analizami procesów zachodzących na lokalnych i regionalnych rynkach pracy.

¹Szczegółowe wyniki badań z zaprezentowano w pozycji wydanej pod redakcją: A. AUGUSTYN, L. A. GRUSZCZYŃSKI, R. MUSTER, *Diagnoza edukacji i rynku pracy w województwie śląskim. Raport o badaniach realizowanych w ramach projektu „Diagnoza edukacji i rynku pracy na Śląsku”*, Katowice-Jastrzębie Zdrój 2010.

zachowania w sytuacji braku pracy, sposoby poszukiwania pracy, oczekiwania finansowe względem pierwszej pracy czy poziom mobilności przestrzennej. Ponadto, oceniano jakość i przydatność praktyk zawodowych, a także diagnozowano poziom dostępności do doradców zawodowych w uczelniach wyższych.

Zrealizowane badania nie miały charakteru reprezentacyjnego – próba badawcza dobrana została w sposób celowy, starano się dotrzeć do studentów zarówno uczelni publicznych, jak i prywatnych. Dbano, aby w badaniach swoją reprezentację miały tzw. kierunki humanistyczne i społeczne oraz techniczne. Badania realizowane były z wykorzystaniem standaryzowanej ankiety audytoryjnej, kwestionariusze rozdawano studentom podczas zajęć dydaktycznych.

Cechy społeczno-demograficzne badanych studentów

Wśród ankietowanych prawie co piąty (19,7%) to mieszkaniec miasta od 100,1 do 200 tys. mieszkańców. Natomiast mniej więcej co szósty badany student (15,9%) mieszka w dużym mieście powyżej 200,1 tys. mieszkańców. Podobny odsetek respondentów (16,0%) zamieszkuje gminy wiejskie. Najczęściej badani studenci zamieszkiwali cztery ośrodki miejskie: Częstochowę (29,3%), Bielsko-Białą (18,6%), Katowice (18,0%) oraz Gliwice (12,0%). Łącznie z tych czterech miast rekrutowało się 77,9% badanych studentów.

Wśród respondentów byli studenci ekonomii (13,2%), informatyki (11,3%), zarządzania (11,3%), filologii angielskiej (9,6%), energetyki (6,0%), pedagogiki (6,0%), inżynierii produkcji (5,2%), zarządzania i marketingu (4,7%), a także finansów i rachunkowości (3,5%). Łącznie na tych kierunkach kształciło się 70,8% ogółu badanych studentów. Ogółem badania ankietowe zostały przeprowadzone na populacji 986 studentów z 22 uczelni z województwa śląskiego.

Wśród badanych studentów dominowały kobiety, które stanowiły 55,9% ogółu tej grupy respondentów. Większość – bo 60% studentów kształciło się w uczelniach prywatnych, pozostali respondenci to studenci uczelni państwowych. Wyraźnie dominowały osoby urodzone w latach 1986-1990 (64,5%), osoby urodzone w latach 1981-1985 stanowiły 29,7% populacji ankietowanych studentów. Zdecydowana większość respondentów (79,6%) swoją sytuację materialną oceniała jako bardzo dobrą i dobrą. Odmiennego zdania było 9,1% ankietowanych – z czego jedynie 0,8% oceniło tę sytuację jako bardzo złą.

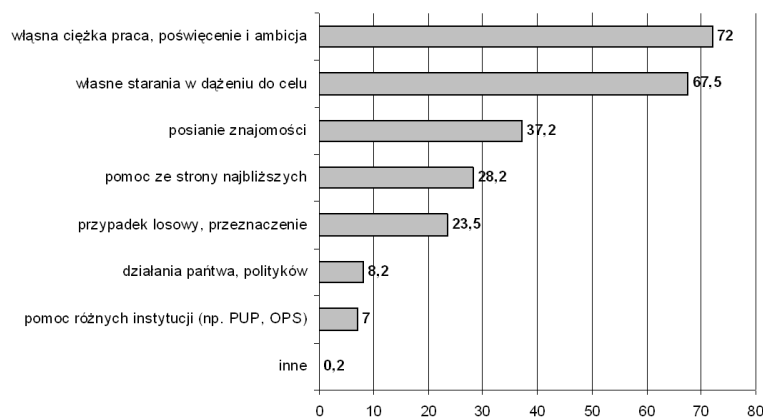
Blisko 82% badanych studentów ma za sobą doświadczenia wykonywania odpłatnej pracy. Natomiast aktualnie jedynie co piąty (20%) spośród

badanych studentów pracuje w ramach pełnego etatu. Jedynie 1,8% studentów prowadzi własną działalność gospodarczą.

System wartości oraz sukces życiowy w opiniach badanych

Dla studentów najistotniejszymi wartościami – w świetle przeprowadzonych analiz – okazały się: *posiadanie kochającej rodziny; zdobycie pracy, która jest interesująca i daje satysfakcję; zdobycie pracy, która daje wysokie zarobki; posiadanie przyjaciół, na których można liczyć*, a także – *poczucie sensu własnego życia*. Respondenci zatem bardzo wyraźnie akcentowali potrzebę zachowania tradycyjnych wartości, związanych z chęcią posiadania *kochającej rodziny*. Niezwykle cenioną wartością okazała się także *praca*. Jednak, co należy podkreślić – dla studentów o wiele ważniejsza od pracy, która jest *jakakolwiek, ale względnie stała czy daje względnie wysokie zarobki jest praca interesująca oraz dająca satysfakcję*. Tym samym dla młodzieży akademickiej istotna okazała się potrzeba wykonywania pracy, dającej subiektywne poczucie zadowolenia. Co ciekawe, niewielu uczących się respondentów wskazywało na istotne znaczenie takich czynników, jak *życie w dostatku, bez konieczności podejmowania pracy czy wygranie na loterii 100 000 zł lub większej kwoty*.

Przeprowadzona analiza wykazała, że studenci sukces definiują głównie przez pryzmat *własnej, ciężkiej pracy i ambicji* oraz *poprzez konsekwencję w dążeniu do celu* – wykres 1.

Wykres 1. Czynniki, które w opinii respondentów decydują o osiągnięciu sukcesu zawodowego (w %).

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o. Uwaga: procenty nie sumują się do 100, gdyż ankietowani mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

W tym rankingowym zestawieniu na trzeciej pozycji wskazywano na znaczenie takiego czynnika, jak *posiadanie znajomości*, a na czwartym miejscu respondenci umieścili *pomoc ze strony najbliższych*. Bardzo rzadko badani na zaproponowanej liście kafeteryjnej zaznaczali *działania polityków*, *rolę państwa* czy *pomoc różnych instytucji* (np. PUP, OPS). Zatem sukces utożsamiany jest przede wszystkim jako skutek własnych, indywidualnych działań, wykazywanej inicjatywy i konsekwencji w dążeniu do celu. Studenci są świadomi, że sukces w życiu to przede wszystkim efekt ciężkiej, systematycznej i wyteżonej pracy. Choć dość często pojawiały się również opinie, że w osiągnięciu sukcesu pomóc jednostce mogą rekomendacje. Natomiast bardzo rzadko akcentowano, że działania państwa, polityków czy różnych instytucji (np. PUP, OPS) mogą wspomóc osiągnięcie życiowego sukcesu. Częściej już pojawiały się wskazania na przypadek losowy, jako na źródło sukcesu niż na wsparcie ze strony państwa oraz różnych jego instytucji.

Strategie zachowania studentów w sytuacji braku pracy

Ankietowani studenci z województwa śląskiego w sytuacji braku pracy w pierwszej kolejności zgodziliby się *podjąć pracę w innej miejscowości w kraju, gdyby wiązała się z tym konieczność codziennego dojazdu do pracy* (65,8%). W dalszej kolejności przedstawiciele tej grupy respondentów zaakceptują *rejestrację w PUP jako osobę bezrobotną* (58,4%), a także *zmianę kwalifikacji zawodowych* (56,4%). Jedynie 6,1% populacji badanych studentów w przypadku pozostawania bez pracy nie wie, co by zrobiło – pogłębiona analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że w tej grupie respondentów częściej znajdowały się osoby mające w najbliższym otoczeniu (rodzice lub rodzeństwo) osoby bezrobotne.

Kształcący się respondenci, identyfikując potencjalne strategie zachowania na rynku w przypadku braku pracy stosunkowo często akceptowali możliwość nabycia statusu osoby bezrobotnej. Jednak wybór ten należy rozpatrywać w kategoriach poszukiwania przez studentów dodatkowej szansy na efektywną aktywizację zawodową. Tym bardziej, że publiczne służby zatrudnienia realizują wiele różnych projektów aktywizacji zawodowej młodzieży – korzystając zarówno ze środków krajowych (głównie Fundusz Pracy), jak i pochodzących ze źródeł unijnych. Ponadto bezrobotni do 25. roku życia – zgodnie z art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zaliczani są do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Tym samym, w istotny sposób wzrasta wachlarz instrumentów rynku pracy kierowanych do tej grupy bezrobotnych. Młodzież w szczególności oczekuje możliwości odbycia stażu za pośrednictwem publicznych służb zatrudnienia, który trwa od 3 do 12 miesięcy i za udział w nim otrzymuje się stypendium

stażowe w wysokości 140% zasiłku dla bezrobotnych, co stanowi ok. 700 zł netto. Badania wykazały także, że praca dla większości respondentów jest wartością autoteliczną, samą w sobie. Po zakończeniu studiów będą poszukiwać możliwości realizacji planów zawodowych – poszukując pracy, która, jak wykazały analizy empiryczne – powinna być dla nich interesująca oraz dająca jednocześnie subiektywne poczucie zadowolenia.

Tabela 1

Potencjalne strategie zachowania studentów w przypadku pozostawiania bez pracy

Strategie zachowania	zdecydowanie tak		raczej tak		raczej nie		zdecydowanie nie		trudno powiedzieć	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
podjęcie pracy w innej miejscowości w kraju - codzienny dojazd	167	16,9	482	48,9	179	18,2	67	6,8	73	7,4
rejestracja w PUP jako bezrobotny	187	18,9	390	39,5	195	19,8	107	10,9	95	9,6
zmiana kwalifikacji zawodowych	125	12,7	431	43,7	277	28,1	46	4,7	95	9,6
założenie własnej firmy	162	16,4	343	34,8	290	29,4	54	5,5	126	12,8
podjęcie pracy w innej miejscowości w kraju - przeprowadzka	111	11,3	336	34,1	279	28,3	129	13,1	113	11,5
podjęcie pracy każdej pracy - nawet poniżej kwalifikacji	62	6,3	362	36,7	306	31	133	13,5	98	9,9
wyjazd do pracy za granicę	86	8,7	224	22,7	334	33,9	225	22,8	99	10
nie wiem co bym zrobiła/ zrobił	17	1,7	43	4,4	128	13	330	33,5	276	28

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Dane wskazują, że studentów generalnie charakteryzuje duża motywacja do podjęcia pracy. Świadczy o tym chociażby wysoki poziom akceptacji stwierdzenia mówiącego, że *lepiej podjąć jakąkolwiek pracę niż być bezrobotnym*. Odsetek studentów akceptujących treść tego stwierdzenia kształtował się na poziomie 67%. Okazało się, że studenci śląskich uczelni oczekują, że będą mogli podjąć pracę w zawodach, które są zbieżne z ich kierunkiem kształcenia. Brak możliwości podjęcia pracy, w której przedstawiciele tej grupy respondentów będą mogli wykorzystać nabyte podczas procesu kształcenia kwalifikacje z kolei może wpływać na nasilenie procesów migracyjnych, co skutkować będzie odpływem osób o wysokich kompetencjach z regionalnego rynku pracy.

Plany edukacyjne i zawodowe

Jednym z istotniejszych zagadnień podejmowanych podczas badań była próba diagnozy planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży akademickiej. Studiujący najczęściej wskazywali na *chęć podjęcia pracy w Polsce*, a w dalszej kolejności – na *zamiar pracy i jednoczesnej nauki* oraz *zamiar dalszej nauki*. Studenci sygnalizujący, że nadal chcą się kształcić w głównej mierze stanowili tę część respondentów, którzy kończą studia I-go stopnia. Co dziełsiaty z tej grupy respondentów (10,3%) rozważa możliwość *podjęcia pracy za granicą*.

Okazało się, że wyraźna większość respondentów ma sprecyzowane plany zawodowe. Jednakże w związku z problemami w zakresie dostępności do usług poradnictwa zawodowego można przypuszczać, że w wielu przypadkach plany zawodowe respondentów mogą nie być zbieżne z ich predyspozycjami do pełnienia określonych ról zawodowych. Łącznie udział studentów, którzy wiedzą, czym chcą się zająć w życiu zawodowym wyniósł 80,0%.

Tabela 2

Opinie respondentów dotyczące swoich planów zawodowych

Wskazania	N	%
Zdecydowanie wiem, czym chcę się zająć w życiu zawodowym	301	30,5
Raczej wiem, czym będę się zajmować w życiu zawodowym	488	49,5
Raczej nie wiem, czym będę się zajmować w życiu zawodowym	161	16,3
Zdecydowanie nie wiem, czym będę się zajmować w życiu zawodowym	33	3,3

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Ankietowani studenci najchętniej podjęliby po ukończeniu studiów pracę w instytucjach z sektora publicznego, w drugiej kolejności ich odpowiedzi wskazywały na sektor prywatny. Co piąty z tej grupy respondentów zadeklarował gotowość rozpoczęcia działalności gospodarczej.

W tabeli 3 przedstawione są dane wskazujące płacowe oczekiwania studentów. Okazało się, że studenci uczelni państwowych mają nieco wyższe oczekiwania finansowe niż studenci uczelni niepublicznych. Ta część studentów najczęściej wskazywała na przedział 1601-2000 zł netto, natomiast studenci z uczelni niepublicznych najczęściej wskazywali na przedział 1201-1600 zł netto. Ponadto, generalnie wyższe oczekiwania finansowe względem pierwszej pracy zgłaszali studenci kierunków technicznych – niemal połowa tej grupy respondentów chciałaby w swojej pierwszej pracy uzyskiwać

gratyfikację finansową na poziomie co najmniej 2000 zł netto. Natomiast w przypadku studentów kierunków humanistycznych jedynie 13,7% oczekuje wynagrodzenia w pierwszej pracy powyżej 2000 zł netto. W praktyce jednak najprawdopodobniej okaże się, iż dla znaczącej części ankietowanych studentów pierwszą gratyfikacją finansową z tytułu świadczenia pracy będzie tzw. stypendium stażowe w wysokości ok. 700 zł netto, jakie uzyskują bezrobotni skierowani do odbycia stażu przez Powiatowe Urzędy Pracy.

Tabela 3

Oczekiwane wynagrodzenie badanych studentów

Oczekiwane wynagrodzenie	Studenci	
	kierunki techniczne (w%)	kierunki humani- styczne (w%)
Poniżej 800 zł	0,0	0,0
Od 801 do 1200 zł	5,0	17,3
Od 1201 do 1600 zł	19,0	36,4
Od 1601 do 2000 zł	29,0	32,7
Od 2001 do 2400 zł	22,0	8,2
Powyżej 2400 zł	25,0	5,5

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Respondenci wskazywali także na potencjalne osoby i instytucje, na pomoc których mogą liczyć osoby młode w procesie poszukiwania pracy. Młodzież akademicka wymieniała w pierwszej kolejności *znajomych* (62,1%) i *rodzinę* (59,3%), następnie zwrócono uwagę na to, że *mogą liczyć tylko na siebie* (45,9%).

Ankietowani studenci podczas poszukiwania pracy zamierzają przede wszystkim korzystać z *internetu* (69,8%), w następnej kolejności wskazywali na *rodzinę i znajomych* (53,0%) oraz na *osobiste odwiedzanie pracodawców* (39,4%). Natomiast z małym zainteresowaniem ze strony studentów spotka się *możliwość umieszczania swoich ogłoszeń w gazetach*, niewielu chce w tym zakresie skorzystać z pomocy *prywatnych agencji pośrednictwa pracy*. Na uwagę zasługuje fakt, że jedynie 8,2% spośród populacji badanych studentów podczas poszukiwania pracy chciałoby skorzystać z pomocy *uczelnianych biur karier*. Może to świadczyć o niewielkiej roli biur karier w pomocy oferowanej studentom i absolwentom w procesie ich aktywizacji zawodowej.

Tabela 4

Źródła pomocy, na którą mogą liczyć osoby młode, kończące naukę i poszukujące zatrudnienia

Wskazania	N	%
Znajomi	612	62,1
Rodzina	585	59,3
Tylko na siebie	453	45,9
Urzędy pracy	213	21,6
Prywatne biura pośrednictwa pracy	162	16,4
Akademickie biura karier	141	14,3

Uwaga: procenty nie sumują się do 100, gdyż badani mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Czynniki ułatwiające znalezienie pracy w opiniach respondentów

Respondentów zapytano także o ich opinie na temat czynników ułatwiających znalezienie pracy młodym osobom. Studenci najczęściej wskazywali na *wykształcenie*, *znajomość języków obcych* oraz *ambicję*. Podkreślano także istotną rolę *znajomości/rekomendacji*.

Na uwagę zasługuje fakt, że respondenci sporadycznie wskazywali, że jednym z kluczowych czynników, który pomaga młodej osobie w znalezieniu pracy jest *wysoka średnia uzyskiwanych ocen*. Zatem w świadomości uczących się respondentów ważne jest zdobycie określonego poziomu formalnego wykształcenia, ale już oceny uzyskiwane podczas procesu dydaktycznego w ich opiniach nie są czymś istotnym. Poza tym, studenci stosunkowo często przychylali się do akceptacji stwierdzenia, że w znalezieniu pracy mogą pomóc posiadane znajomości/rekomendacje. Rola kapitału społecznego, przejawiającego się także na płaszczyźnie sieci powiązań jednostek poszukujących pracy z osobami mogącymi udzielić rekomendacji określone-
mu kandydatowi do pracy, niejednokrotnie okaże się kluczowym czynnikiem przesądzającym o zaoferowaniu pracy temu, a nie innemu kandydatowi do pracy.

Na współczesnym rynku pracy do kluczowych oczekiwań pracodawców względem kandydatów do pracy należy zaliczyć posiadane doświadczenie zawodowe. Młode osoby, które kończąc edukację (na różnym poziomie)

Tabela 5

Opinie respondentów na temat czynników ułatwiających znalezienie pracy młodym osobom

Czynniki	N	%
Odpowiednie wykształcenie	693	70,3
Znajomość języków obcych	556	56,4
Ambicja	392	39,8
Znajomości/rekomendacje	379	38,4
Gotowość do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych	314	31,8
Szczęśliwy przypadek	156	15,8
Wygląd zewnętrzny	125	12,7
Znajomość obsługi komputera oraz korzystania z internetu	73	7,4
Prawo jazdy	71	7,2
Brak negatywnych nawyków wyniesionych z innej pracy	14	1,4
Wysoka średnie uzyskiwanych ocen	7	0,7

Uwaga: procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

wchodzą na rynek pracy i poszukują zatrudnienia, z reguły nie posiadają doświadczenia zawodowego. Dlatego też jednym z celów przeprowadzonych badań była chęć diagnozy poziomu akceptacji uczestnictwa respondentów w różnych projektach (staż, wolontariat, szkolenie), mających na celu nabycie dodatkowych kwalifikacji zawodowych – a w przypadku stażu i wolontariatu – konkretnego doświadczenia zawodowego. Przy czym staż w kwestionariuszu ankiety definiowany był jako proces aktywizacji zawodowej trwający od 3 do 12 miesięcy – za pośrednictwem PUP-u, po uprzednim nabyciu statusu bezrobotnego – bez nawiązywania stosunku pracy, z uzyskiwaną gratyfikacją finansową na poziomie 700 zł netto (tzw. stypendium stażowe). Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że studenci w największym stopniu aprobują uczestnictwo w szkoleniu (86,6%) oraz w płatnym stażu, finansowanym za pośrednictwem publicznych służb zatrudnienia (77,3%). Natomiast rzadko wskazywano na chęć zdobycia doświadczenia poprzez nieodpłatną pracę – uczestnictwo w wolontariacie zaakceptowało jedynie 28,1% studentów.

Tabela 6

Potencjalnie podejmowane działania studentów w celu zdobycia doświadczenia zawodowego

Strategie działania	zdecydowanie tak		raczej tak		raczej nie		zdecydowanie nie		trudno powiedzieć	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Staż	298	30,2	464	47,1	111	11,3	72	7,3	37	3,8
Wolontariat	54	5,5	223	22,6	327	33,1	283	28,7	83	8,4
Szkolenie	363	36,8	491	49,8	62	6,3	22	2,2	41	4,1

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Dostosowywanie kwalifikacji zawodowych do popytu rynkowego

Jednym z celów badań przeprowadzonych wśród studentów śląskich uczelni była próba diagnozy możliwości kontaktu z doradcami zawodowymi na obecnym poziomie kształcenia. Okazało się, że jedynie co piąty student śląskich uczelni podczas nauki na poziomie wyższym miał kontakt z doradcą zawodowym. Szczegółowa analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że częściej studenci szkół prywatnych (25,5%) kontaktowali się z doradcami zawodowymi w porównaniu ze studentami z uczelni publicznych (17,0%). Najczęściej ankietowani korzystali z porad grupowych. Okazało się, że połowa ankietowanych studentów nie potrafiła ustosunkować się do postawionego pytania dotyczącego poziomu dostępności do usług poradnictwa zawodowego. Może to świadczyć o braku doradców zawodowych lub ich marginalnej roli na części śląskich uczelni albo po prostu o braku zainteresowania ze strony studentów tego typu usługami.

Dla studentów najważniejszymi działaniami ze strony uczelni, które zwiększyłyby ich atrakcyjność na rynku pracy okazały się: *pomoc w znalezieniu praktyk* (59,4%), *uruchomienie kół zainteresowań zgodnych z potrzebami rynku pracy* (47,2%) oraz *zwiększenie liczby godzin ćwiczeń laboratoryjnych/warsztatowych* (37,9%).

Tabela 7

Potencjalne działania uczelni, które w opiniach respondentów zwiększyłyby ich szanse na rynku pracy

Wskazania	N	%
Pomoc w znalezieniu praktyk zawodowych	586	59,4
Uruchomienie kół zainteresowań zgodnie z potrzebami rynku pracy	465	47,2
Zwiększenie liczby ćwiczeń laboratoryjnych	374	37,9
Ułatwienie dostępności do materiałów dydaktycznych	216	21,9
Wzbogacenie zajęć teoretycznych o elementy multimedialne	196	19,9
Nic nie trzeba zmieniać	67	6,7

Uwaga: procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Na współczesnym, szybko zmieniającym się rynku pracy jednym z istotniejszych czynników decydujących o osiągnięciu sukcesu zawodowego jest cykliczne podnoszenie swoich kwalifikacji. W związku z powyższym, do ankietowanych studentów skierowano pytanie, czy zamierzają w najbliższym roku podnieść swoje kompetencje, a jeżeli tak – to w jaki sposób? Przeprowadzona analiza wykazała, że poziom swoich kwalifikacji zamierza podnieść 48,7% studentów wyższych uczelni. Studenci, którzy wskazali sposoby podnoszenia kwalifikacji zawodowych zaznaczali, że przede wszystkim interesują ich różnego rodzaju kursy. Jednak – co należy wyraźnie podkreślić – większość z populacji ankietowanych, chcących podnieść swoje kwalifikacje nie wskazała dokładnie, w jaki sposób chcą uzupełnić poziom kompetencji. Może to świadczyć o niedostatecznej roli doradców zawodowych na uczelniach wyższych. Poza tym brakuje analiz prowadzonych na lokalnych i regionalnych rynkach pracy w zakresie diagnozy oczekiwań pracodawców względem kandydatów do pracy. Cyklicznie prowadzone tego typu analizy w oparciu o przygotowaną metodologię niewątpliwie usprawniłyby proces dostosowywania podaży zasobów ludzkich do popytu rynkowego.

Badane osoby zapytano także o znajomość co najmniej jednego języka obcego. Okazało się, że studenci uczelni państwowych nieco częściej deklarowali znajomość co najmniej jednego języka obcego (74%). W przypadku studentów uczelni prywatnych odsetek deklarujących znajomość co najmniej jednego języka obcego kształtował się na poziomie 70,4%. Jednakże te dane są jedynie subiektywnymi opiniami respondentów. Dlatego należy przypuszczać, że poziom znajomości języka obcego u znaczącej części respondentów nie umożliwia swobodnej komunikacji w tym języku.

Mobilność przestrzenna badanych studentów

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na zwiększenie realnej szansy na podjęcie zatrudnienia jest mobilność przestrzenna. W związku z tym, ankietowanym postawiono pytania o to, czy aby podjąć pracę, mogliby codziennie dojeżdżać do pracy bądź przeprowadzić się do innego miasta w kraju. Analiza zgromadzonego materiału wykazała, że zdecydowana większość studentów deklaruje możliwość codziennego dojazdu do pracy – z czego niemal 40% na ten dojazd może poświęcić powyżej 40 minut.

Tabela 8

Akceptowany czas dojazdu do pracy przez badanych studentów

Wskazania	N	%
Do 20 minut	120	12,2
21-40 minut	407	41,3
41-60 minut	275	27,9
Pow. 60 minut	116	11,7

Źródło: badania własne Wap-Tour Sp. z o.o.

Natomiast o ile zdecydowana większość spośród populacji ankietowanych studentów akceptuje codzienny dojazd do pracy, o tyle gotowość do zmiany miejsca zamieszkania w celu podjęcia zatrudnienia rozważa 40,3% spośród nich.

Praktyki zawodowe

Szanse absolwentów na efektywną aktywizację na rynku pracy – a tym samym na podjęcie stosunkowo szybko satysfakcjonującego zatrudnienia w istotny sposób wzrastają, jeśli kandydaci na pracowników posiadają odpowiednie doświadczenie zawodowe. Niewątpliwie dobrej jakości praktyki zawodowe podczas studiowania korzystnie wpływają na zwiększenie szans młodych osób na rynku pracy. Generalnie studenci raczej pozytywnie wypowiadali się na temat różnych składników praktyk. Najlepiej oceniano umiejętność przekazania wiedzy przez opiekuna praktyk, natomiast wśród badanej populacji studentów najmniej pozytywnych ocen przypisano wykorzystywanemu sprzętowi technicznemu podczas praktyk. Studenci identyfikowali także umiejętności/kwalifikacje, jakie chcieliby nabyć podczas uczestnictwa w praktykach zawodowych. Przeprowadzona diagnoza wykazała, że w tym zakresie najważniejsze dla nich jest nabycie: *umiejętności*

specjalistycznych związanych z pracą (86,7%), umiejętności interpersonalnych (49,9%), posługiwania się językiem obcym (45,8%), a także – wiedzy teoretycznej (44,1%). Najbardziej z kolei respondenci wskazywali na chęć nabycia podczas praktyk *umiejętności związanych z obsługą komputera*, co może świadczyć o posiadaniu tego typu kompetencji przez wyraźną większość badanych.

Podsumowanie

Materiał empiryczny zgromadzony w oparciu o badania przeprowadzone wśród studentów kończących uczelnie wyższe funkcjonujące na obszarze województwa śląskiego pozwala na sformułowanie przynajmniej kilku podstawowych wniosków. Najbardziej cenionymi wartościami dla badanych studentów okazały się: posiadanie kochającej rodziny, zdobycie pracy, która jest interesująca i daje satysfakcję, a w dalszej kolejności – zdobycie pracy przynoszącej wysoki dochód. Większość badanych studentów uważa, że osiągnięcie sukcesu w życiu zależy przede wszystkim od własnej, ciężkiej pracy, poświęcenia i ambicji oraz własnych starań w dążeniu do celu.

Potencjalnymi sposobami zachowania się respondentów w przypadku pojawienia się problemów ze znalezieniem pracy okazały się w głównej mierze następujące działania: podjęcie pracy w innej miejscowości w kraju (związane z koniecznością codziennego dojazdu do pracy), rejestracja w PUP jako osoba bezrobotna, a następnie – zmiana kwalifikacji zawodowych. Ankietowani studenci uważają, że odpowiednie wykształcenie, znajomość języków obcych oraz ambicja to kluczowe czynniki, ułatwiające znalezienie pracy młodej osobie. Przeprowadzona analiza wykazała, że studenci kierunków humanistycznych i społecznych częściej niż studenci kierunków technicznych zaakceptują możliwość udziału w szkoleniach, stażu i wolontariacie w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych. Jedynie co piąty z populacji ankietowanych korzystał podczas studiowania ze wsparcia doradcy zawodowego na swojej uczelni – okazało się, że częściej z tego typu wsparcia korzystali studenci uczelni niepublicznych.

W opiniach badanych studentów kluczowymi działaniami uczelni, które zwiększyłyby ich szanse na podjęcie pracy okazały się: pomoc w znalezieniu praktyk zawodowych, uruchamianie kół zainteresowań – zgodnych z potrzebami rynku pracy oraz zwiększenie liczby ćwiczeń laboratoryjnych. Badania wykazały duży potencjał mobilności przestrzennej badanych studentów – aż 94,1% z nich deklaruje możliwość codziennego dojazdu do pracy (najczęściej akceptowano czas dojazdu od 21 do 40 minut), natomiast 40,3% spośród tej grupy badanych zaakceptuje możliwość przeprowadzki do innego miasta w kraju. Niemal połowa ankietowanych studentów w najbliższym

roku planuje podnieść swoje kwalifikacje zawodowe (najczęściej wskazywano na dalszą naukę oraz różne kursy – m.in. z zakresu obsługi komputera czy prawo jazdy kat. „B”).

Wysoki poziom motywacji do podnoszenia i uzupełniania swoich kwalifikacji zawodowych, a także duża mobilność przestrzenna – to istotne atuty badanej młodzieży akademickiej. Brak możliwości podjęcia pracy, w której będą mogli wykorzystać nabyte podczas procesu kształcenia umiejętności/kwalifikacje może wpłynąć na nasilenie procesów migracyjnych osób o wysokich kwalifikacjach – ze stratą dla regionu. Postulować należy cykliczne prowadzenie badań rynku pracy i w oparciu o diagnozowane trendy rynkowe dostosowywać treści i kierunki kształcenia – także na poziomie wyższym – do zmieniającego się zapotrzebowania rynkowego.

Rafał Muster

**Students in the Face of Contemporary Labour Market - Silesia Province
Case**

Abstract

The article presents the results of questionnaire studies performed on 986 students finishing first - and second - cycle studies in twenty two universities in Silesia province. The main objective of the studies was an attempt to answer the question how students see their chances to find a job, where and how they want to look for it and which skills or qualifications are, according to them, particularly desired by employers. Another aim of the research was to analyze the reasons for choosing university, area of study, virtual actions taken in case of becoming unemployed or even opinions on availability of guidance services. The research was co-financed with the resources of the European Social Fund.